

بررسی نمادها، نشانه‌ها و هویت اسلامی در
معماری و شهرسازی ایران
حسین زه تابچی، محمد جواد قربانی فرد،
محمد علی نوائی

صص ۲۷-۳۹

بررسی نمادها، نشانه‌ها و هویت اسلامی در معماری و شهرسازی ایران

حسین زه تابچی^۱، محمد جواد قربانی فرد^۲، محمد علی نوائی^۳

۱- مدرس و مدیرگروه معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد سما
۲- باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان دانشگاه آزاد اسلامی واحد سما قم
۳- باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان دانشگاه آزاد اسلامی واحد سما قم
linetoline@yahoo.com

چکیده

امروزه توجه به مفهوم نشانه‌ها و نمادها و هویت در شهرسازی و معماری به عنوان یکی از دغدغه‌های حرفه‌مندان و نظریه‌پردازان شهرسازی و معماری شده است. به کارگیری نشانه‌شناسی و نمادها و هویت اسلامی به مثابه ابزاری برای تحلیل و ارزیابی استفاده‌ها و دلالت‌های تصریحی و تلویحی در ساختار شهرسازی و معماری است. نمودی از کاربرد نشانه‌شناسی هویت اسلامی و نماد شهری است. در این مقاله ابتدا به تعاریف و مفاهیم پایه پرداخته و در ادامه به اهمیت نمادها و نشانه‌ها، چگونگی کاربرد نشانه‌ها، نقش نشانه‌های معماری و شهری، عوامل اصلی عدم کاربرد نشانه‌های اسلامی در بنا، فلسفه کاربرد نشانه‌های اسلامی در بنا و در انتها به یک نمونه موردی خانه عامری‌ها در کاشان و راهکارها و نتیجه‌گیری را مورد بررسی و ارزیابی قرار می‌دهد.

واژگان کلیدی: نشانه‌ها، نمادها، هویت شهری، شهرسازی

بررسی نمادها، نشانه‌ها و هویت اسلامی در

معماری و شهرسازی ایران

حسین زه تاجچی، محمد جواد قربانی فرد،

محمد علی نوائی

صص ۳۹-۴۷

۱- مقدمه

در پرداختن به نشانه‌شناسی شهری و پژوهش پیرامون آن، توجه به برخی تعاریف پایه‌ای که در علم نشانه‌شناسی کاربرد دارد، الزامی است. این مفاهیم در تبیین موضوعات گوناگون نشانه‌شناختی به انحاء مختلف مورد تأکید بوده و در روند نشانه‌شناسی از کلیه نظام‌هایی که موضوع این علم‌اند، نقش اساسی ایفا می‌کند. مسلماً تحقق این مطالب با بررسی دقیق و درک کاملی از مفاهیمی همچون نشانه، رمزگان، نشانه‌شناسی، شهر و ارتباط تنگاتنگ و چند سویه آنها میسر است. جستجوی برای بازیابی معانی‌ای که انسان به شهر می‌دهد، کار دشواری است. شهرها زاینده نیازهای اجتماعی انسان هستند و همین نیازها اشکال و روش‌های بازنمایی آنها را مضاعف می‌سازد. از این رو برای بازنمایی واقعیت در شهرها، از روش‌های متداول در زبان‌شناسی و معنی‌شناسی استفاده می‌شود. در زبان‌شناسی، معماری زبانی است که شهر متن آن است. در معنی‌شناسی، شکل شهری، متنی است که تفسیر می‌شود. هدف نشانه‌شناسان مطالعه نظام یافته معنی از طریق نشانه‌های متبلور در صورت و محتوای شهر است.

۲- هدف تحقیق

در این مقاله به این ترتیب هدف اصلی مقاله حاضر یافتن پاسخی برای این پرسش‌ها است. که سوال‌های تحقیق مربوط به نمادها و نشانه‌ها می‌باشد و در ادامه هدف این تحقیق بررسی نمادها و نشانه‌ها و هویت اسلامی در معماری و شهرسازی ایران می‌باشد.

۳- سوال‌های تحقیق

- ۱- برای هدایت بخشی به شهرهای ایران و تبدیل آن‌ها به جلوه کافی از فرهنگ و تمدن اسلامی چه باید کرد؟
- ۲- در صورتی که کاربرد نشانه‌ها و نمادهای اسلامی در بناهای مدرن و بافت جدید شهرها امکان‌پذیر باشد، راهکارهای استفاده بجا و محتوایی از این نشانه‌ها چیستند و فرآیند انجام کار چگونه است؟

۴- روش تحقیق

از نظر پژوهشی کار حاضر جزو تحقیقات کاربردی محسوب می‌شود. در جمع‌آوری اطلاعات، از روش تحلیلی و اسنادی استفاده شده است، و اطلاعات حاصله از مطالعه منابع اسناد و نوشته‌های مربوط سعی گردیده با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی، داده‌ها و اطاعات گردآوری شده، بررسی و تحلیل گردیده است.

۵- مبانی نظری

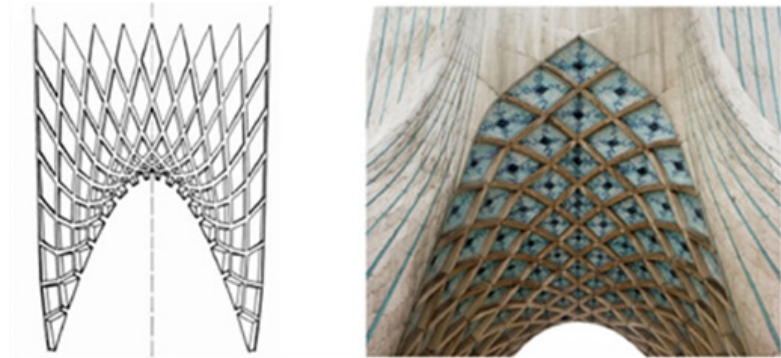
- تعاریف و مفاهیم پایه

۱- نشانه

بدین ترتیب، هر نشانه دارای یک واحد اطلاعات اشاره و دلالت دارد. پیکربندی نشانه‌ها در کنار یکدیگر نیز دارای معنی است. الگوهای اولیه که به بررسی ساختار نشانه پرداخته‌اند، متعلق به زبان سوئسی فرد بنان دو سوسور و فیلسوف آمریکایی چارلز سندرز پیرس، می‌باشد. کماکان الگوهایی که سوسور و پیرس از مفهوم نشانه مطرح کرده‌اند، اعتبار بنیادی خود را حفظ کرده و مبنای تحولات بعدی شده است.

۲- نماد

یک نماد (که مظهر و سَمبِل هم نامیده می‌شود) نتیجه فرآیند شناختی است که به تبع آن موضوع برای استفاده ابزار معنایی ضمنی پیدا می‌کند. از این نظر ((موضوع)) می‌تواند یک محیط با یک مصنوع مادی باشد. این معانی از داده‌های ذهنی مشاهده‌گر نسبت به موضوع گرفته می‌شوند. این داده‌ها ممکن است از یک تداعی روان شناختی، یک عرف اجتماعی و یا حتی از یک حادثه نتیجه شوند. نماد به بیان محتوای ذهنی به زبان فرم می‌پردازد. نماد علامتی است معنایی یا قابلیت تحلیل معنایی که محتوایی فراتر از معنایی اولیه را بیان می‌کند.

تصویر ۱- نمونه تصویری از نماد دو پهلو از میدان آزادی

۳- رمزگان

مفهوم ((رمز)) در نشانه‌شناسی بسیار بنیادی است. رمزگان چارچوبی را به وجود می‌آورد که در آن نشانه‌ها معنا می‌یابند. در واقع می‌توان قلمرو رمزگان را در آن فرض کنیم، آنگاه روشن است که تفسیری معنای مرسوم نشانه‌ها، مستلزم آشنایی با مجموعه‌های مناسبی از قراردادهای و هنجارها است. رمزگان و تفسیر متون به وجود رمزگان یا قراردادهای ارتباطی بستگی دارد. بنابراین معنای نشانه به رمزی که در آن قرار گرفته بستگی دارد.

هدف یک رمزگان علمی، خنثی‌سازی و به حداقل رساندن تنوعات و ارزش‌های مبتنی بر دلالت‌های ضمنی است. حال آنکه رمزگان‌های زیبایی‌شناختی تنوعات و ارزش‌ها را تحقق می‌بخشند و به آنها پروبال می‌دهند. رابطه دال و مدلول همواره مبتنی بر قرار دادهای است. اما قرار داد می‌تواند تلویحی یا تفریحی باشد.

مفهوم قرارداد به ویژه قرار داد تلویحی مفهومی نسبی است؛ نشانه‌ها اغلب انگیزه‌اند؛ ولی تحول تاریخی گرایش محوانگیزگی دارد. هنگامی که دیگر انگیزگی قابل مشاهده نباشد، نشانه‌ها از دلالت‌های تلویحی بهره می‌گیرند.

۴- نشانه‌شناسی

پس از بحثی که در مورد عمده‌ترین دیدگاه‌ها درباره نشانه شد، حال ضروری است حوزه مطالعاتی نشانه‌شناسی مشخص گردد. معلوم گرد که نشانه‌شناسی به مطالعه چه می‌پردازد و چه جایگاهی در رابطه با دیگر علوم دارد. نشانه‌شناسی مطالعه نشانه‌ها و فرآیندهای تاویلی آنها را تامل می‌شود. سوسور در تعریف نشانه‌شناسی می‌گوید ((نشانه‌شناسی برای ما مشخص می‌سازد که نشانه از چه تشکیل شده و چه قوانینی بر آنها حاکم است. از آن جا که این دانش هنوز به وجود نیامده است، نمی‌توان گفت که چه خواهد بود، ولی چون حق وجود دارد، جایگاهش از پیش تعیین شده است. زبان‌شناسی تنها بخشی از این دانش عمومی است)).

بررسی نمادها، نشانه‌ها و هویت اسلامی در
معماری و شهرسازی ایران
حسین زه تابیچی، محمد جواد قربانی فرد،
محمد علی نوائی

صص ۳۹-۴۷

۵- شهر

معنای لغوی شهر عبارتست از: مدینه، بلد و اجتماع خانه‌های بسیار کم مردمان در آن سکنی می‌کنند. آبادی که سرخانه‌های بسیار و خیابان‌ها و میدان‌ها و بازارها بزرگ و دارای سازمان‌های اداری و انتظامی باشد.

شهر در معنای تاریخی خود، نقطه‌ای است که در آن حداکثر تمرکز قدرت و فرهنگ یک اجتماع متبلور می‌شود. شهر، شکل روابط منسجم اجتماعی و جایگاه مراکز و فعالیت‌های اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و... است. در شهر تجاری انسانی به علائم ماندگار، نمادها، الگوهای رفتاری و دستگاه‌های نظم نمایش داده می‌شود.

تصویر ۲- نمونه تصویری از شهر

- اهمیت نمادها و نشانه‌ها

نمادها و نشانه‌ها در تمدن‌های مختلف دارای ارزش و اهمیت متفاوتی می‌باشند و هنگامی ارزش ملی می‌یابند، که مورد قبول اکثریت اعضای جامعه باشند. همچنان که تمدن انسانی در گذر تاریخ دستخوش تحولات گشته است. به تدریج نمادهای طبیعی (مانند: جغد؛ مار، مورچه، آهو و...) به فراموشی سپرده می‌شود. به عبارت دیگر، با توسعه تمدن، پیشرفت صنایع و بالطبع دگرگونی‌های فرهنگی، نشان‌های کهن معنا و شکل خود را از دست داده و یا کاربردی دیگری یافته‌اند.

نشان‌ها و نمادها از کهن‌ترین، پیچیده‌ترین، پرنفوذترین و جالب‌ترین ابزاری بوده‌اند که در جهت ظهور و آشکارسازی مسائل پنهان و جهان مادی و معنوی به کار گرفته شده‌اند. ابزاری که بشر توانسته است به کمک آن‌ها اندیشه و حتی خیال خود را به صورت هنر پدیدار سازد.

- چگونگی کاربرد نشانه‌ها

می‌دانیم که سازماندهی فضایی شهرها، فرآیند باز تولید و تغییر شکل روابط اجتماعی در ساخت آن‌ها است و رابطه متقابل عناصر شهری محتوای اجتماعی خاصی بدان می‌بخشد. به عبارت دیگر همانگونه که روابط اجتماعی به فضاها فرم، عملکرد و اهمیت اجتماعی می‌دهد، تغییر در محیط شهری نیز می‌تواند به تغییر روابط اجتماعی بیانجامد و از این رو بکارگیری سمبل‌ها در فضاهای شهری اهمیت می‌یابد. به عبارت دیگر «... اگر جامعه و فضا در رابطه متقابل باشند، سازمان اکولوژیکی شهرها گرایش به بیان و تقویت این همبستگی را از طریق تمرکز سمبل‌ها و سیستم ارتباطات بر مبنای مشارکت فضایی در ارزش‌ها میسر می‌سازد»، بدین ترتیب باید پذیرفت که شهر خود یک ساخت سمبلیک است که در آن مجموعه‌ای از علائم رابطه میان طبیعت، فرهنگ، فضا و جامعه را تنظیم می‌نمایند.

بررسی نمادها، نشانه‌ها و هویت اسلامی در
معماری و شهرسازی ایران
حسین زه تابچی، محمد جواد قربانی فرد،
محمد علی نوائی

صص ۲۷-۳۹

در شهرها هر واحد معماری، به هر شکل و اندازه‌ای که باشد، قابلیت آن را دارد که مفهوم خاصی را منعکس سازد، تراکم مفاهیم و معانی در فضاهایی بیشتر است که سازندگان متعهدتر و با فرهنگ غنی‌تر در شکل دادن آن‌ها دخیل باشند. این بدان جهت است که باورها و اعتقادات در کیفی کردن فضاها (در مراحل طراحی، ساخت، تزیین و حتی استفاده) ایفای نقش می‌کنند. به عبارت دیگر مردم سازنده شهر، هرگاه توانسته‌اند فرصت اندیشیدن بیشتری داشته و سلیقه‌های خاص خود را چه در زمینه رابطه کاربردی فضا، چه در زمینه تناسب سه بعدی و برداشت‌های روانی، چه در زمینه مصالح ساختمانی و شالوده بنا و تطابق آن با نیازهایی از قبیل حس آرامش و... روی بناهای خویش بیشتر انعکاس دهند، شهری ساخته‌اند که مظاهر و علائم بیشتری را از یافت فرهنگی ساکنین در خود اندوخته است. از این رو است که، "...هر شهر کهن با سیمای ظاهری و شکل‌های خاص خویش می‌تواند با کتابی با نگارش خاص خویش، زبان بسته خویش و خلاصه با سبک خود مقایسه گردد". اگر چه کاربرد مظاهر، علائم و سمبل‌های فرهنگ گذشته این سرزمین در فضاهای نوسازی شهری، از سوی دست اندرکاران معماری مدرن مورد انتقاد قرار گرفته، لیکن به یقین در زندگی روزمره ساکنان شهرها ارزش‌ها و مفاهیمی وجود دارد که از راه عناصر کالبدی یا قابل لمس، می‌توان آن‌ها را به دیگران منتقل ساخت. بدون تردید انتقال این ارزش‌ها فضاهای فکری واحد و همگانی را شکل داده و پیوندهای اجتماعی را سبب می‌گردد. نشان‌ها و سمبل‌هایی که نمایانگر ارزش‌ها و مفاهیم اجتماعی - فرهنگی باشند، به مثابه وسیله تبادل افکار بین ساکنان شهرها عمل می‌کنند، چگونگی کاربرد نشانه‌ها، به گونه‌ای که به عنوان یکی از وسایل جمعی اثر به کار آیند، امری است که همکاری برنامه ریزان شهری در روش‌های کنش‌های فرهنگی جامعه و تجلی مظاهر فرهنگی را طلب می‌نماید.

- رابطه دو مفهوم معماری و شهرسازی

در همه جا این دو مفهوم باید پیوندی کامل و نزدیک داشته باشند. معماری قبل از هر چیز درکی شخصی از معنا و اراده فردی در خلق فضا است، اما این رابطه فردی از فضا باید بتواند تبدیل به یک رابطه جمعی شود و تعمیم پیدا کند. به عبارت دیگر تولید فضا در معماری تولیدی فردی است که باید به تولید اجتماعی و جمعی تبدیل شود. شهرسازی (و نه البته تنها شهرسازی) یکی از مظاهر این تولید جمعی است. در دوره‌های جدید یعنی بعد از صنعتی شدن، معماری را به مثابه پدیده‌ای شخصی با تولید اجتماعی می‌بینیم. بنابراین باید قاعده‌ای منطقی بین معماری و شهرسازی برقرار باشد که در شکل آرمانی و ایده‌آل‌اش بتواند خلاقیت فردی و هنری معمار را تبدیل به خلاقیت اجتماعی و جمعی کند.

- نقش نشانه‌های معماری و شهری

نشان‌های معماری، همانند هر نماد دیگر، دارای دو عملکرد «بیان معنا» و «ایجاد حس هویت» می‌باشند. هر نشانه‌ای به بیان معنایی فراتر از خود می‌پردازد و حس تعلق به جامعه‌ای خاص را اظهار می‌دارد. این نشانه‌ها به دلیل آن که در زندگی روزمره تکرار می‌شوند، همچنین حس خاصی از معنا و هویت را تقویت می‌کنند. نمادها و الگوهای شهری همیشه به عنوان علائم و نشانه‌های القاء‌کننده تفکر و بینش حاکم بر شهرها مورد توجه بوده‌اند. این علائم، چنانچه با دقت و اندیشه متعالی انتخاب شوند، می‌توانند به عنوان رسانه عمومی بسیار مهم ایفای نقش نموده و به آگاهی بخشی

ساکنان شهر و حتی بازدید کنندگان آن پیردازند. نقش نمادها و نشان‌ها در بناها و فضاهای شهر آنچنان قوی است که از جنبه‌های گوناگون بر ساکنان تأثیر گذاشته و رفتار آن‌ها را شکل می‌دهد.

- عوامل اصلی عدم کاربرد نشانه‌های اسلامی در بنا

- ۱- عامل اول مشکل فرهنگی است که بر سه گروه زیر حاکم است که حاصل تضاد نظری و گرایش‌های دو قطب مدرنیسم و سنت گرایی می‌باشد.
- ۲- دولت، به عنوان بزرگ‌ترین کارفرما نقش به سزا و تعیین کننده‌ای در شکل دهنده‌ی فضاهای شهرها و بنا داشته است.
- ۳- بخش‌های خصوصی در دو دهه‌ی اخیر، با سرمایه‌گذاری در طرح‌های صنعتی تجاری و... به عنوان کارفرما ظاهر شده و نقش مهمی در شکل دادن محیط زیست ایفا نموده‌اند. این بخش با هدف کسب درآمد و اجرای طرح‌های شتاب زده و بعضاً فاقد کیفیت مطلوب به اعمال سلیقه پرداخته‌اند.
- ۴- مردمان عادی به لحاظ محدودیت در سرمایه، کارفرمایان ساخت بناهای کوچک می‌باشند و صرفاً در صدد تأمین سرپناهی برای خود می‌باشند.

- فلسفه کاربرد نشانه‌های اسلامی در بنا

روح یک ملت در ارزش‌های دینی آن‌ها نمایان است و ارزش‌های دینی عمیق‌ترین، گران قدرترین و لطیف‌ترین بخش یک فرهنگ‌اند و معماری را موسیقی ((تجسد یافته))، ((آینه تاریخ))، ((دفتر ثبت آثار بشری)) و ((بیان کننده ایده‌ها و ارزش‌ها)) تعریف کرده‌اند. معماری عرصه بروز روحیات، حالات، آرمان‌ها و اعتقادات انسان‌ها و نیز عرصه فرهنگ، هنر و فن است. آدمیان پدید آوردندگان بناها، تأسیسات و فضاهای زیستی‌اند، از این رو هر اثر معماری، اثر فرهنگی نیز محسوب می‌شود. به بیانی ساده، معماری تبلور فرهنگ و اندیشه انسان و تجلی عینی ارزش‌ها و باورهای یک قوم و ملت است.

اگر چه اعتقاد عموم معماران بر آن است که ساختار فرهنگی و اجتماعی یک ملت می‌تواند بر تظاهرات کالبدی و فضایی مصنوعات آنها اثرگذار باشد، اما بدون تردید ویژگی‌های کالبدی و فضایی نیز می‌توانند در پویایی، استمرار و یا تغییر روابط اجتماعی و فرهنگ ملت‌ها مؤثر باشند.

- ۶- نمونه موردی

- خانه عامری‌ها (کاشان)

- اقلیم

از نظر پهنه بندی اقلیمی شهر کاشان در پهنه اقلیمی با زمستانهای نسبتاً سرد و تابستان‌های خیلی گرم و خشک قرار گرفته است. شهرستان کاشان در حدود جنوب و غرب در معاصره سلسله جبال مرکزی ایران قرار گرفته است. آبادی‌های دامنه این کوهستان عموماً دارای آب و هوایی لطیف و معتدل می‌باشند ولی از جانب شمال شرق که به زمین‌های شوره‌زار کویر مرکزی ایران اتصال پیدا می‌کند. هوای آن بتدریج خشک و سوزان می‌شود و آب و هوا در قسمت جلگه‌ای کاشان گرم و خشک می‌باشد. دلیل اصلی خشکی هوای کاشان مجاورت آن دشت کویر است. گرمای هوا در این شهر در تابستان از مرز ۴۰ درجه سانتیگراد نیز عبور می‌کند.

بررسی نمادها، نشانه‌ها و هویت اسلامی در
معماری و شهرسازی ایران
حسین زه تابچی، محمد جواد قربانی فرد،
محمد علی نوائی

صص ۲۷-۳۹

شکل ۳- نمونه تصویری خانه عامری (کاشان)

- ویژگی معماری

ویژگی بارز این بنا وسیع بودن هردو حیاط و همینطور مجلل بودن فضاها و تزئینات این خانه است. از فضاهای مهم معماری این بنا باید از سرداب، شاه نشین، آینه خانه، هفت دری، هشتی ورودی، ایوان تابستانی و ایوان زمستانی، حوضه خانه، بهاربند و دو بادگیر نام برد. تزئینات مقرنس، قطاربندی و رسمی بندی، شاه نشین، یزدی بندی بسیار مفصل ایوان و نقاشی‌های رسمی و تذهیب سقف سرداب این بنا قابل ذکر هستند.

شکل ۴- ویژگی معماری در بنای عامری (کاشان)

- ویژگی‌های پایدار در بنا

- فرورفتن در خاک: خاک با داشتن ظرفیت حرارتی بالا به عنوان بهترین مامن برای حفاظت ساختمان و ساکنان آن از سرما و گرما محسوب می‌شود. استفاده از فضاهای زیرزمین در این بنا یکی از راهکارهای اقلیمی جهت تامین فضای مطلوب و آسایش حرارتی ساکنان خانه می‌باشد. علاوه بر آن اختلاف سطح حیاط با معبر عمومی و استفاده از هشتی حفاظی در برابر باد شدید و گرم این منطقه از سمت کوچه به داخل حیاط است.
- استفاده از فضای سبز و حوض آب: استفاده از درختان علاوه بر ایجاد سایه باعث جذب پرتوهای تابشی خورشید و جلوگیری از انعکاس دوباره پرتوها شده که خود باعث کاهش چند درجه‌ای دما در محیط اطراف خود است. دیگر راهکار

اقلیمی به کار رفته در این بنا استفاده از حوض آب است. قرار گرفتن حوض علاوه بر تعدیل رطوبت نسبی هوا - بر کاهش دمای هوا در محوطه حیاط و ایجاد جریان هوا نیز موثر است. شکل حیاط بزرگ این خانه با حوض وسیع و کاشت درخت نشان می‌دهد همانطور گفته شد در مرطوب شدن هوا و پایین آوردن دما نقش به‌سزایی دارد.

- استفاده از بادگیر و تهویه طبیعی هوا: به منظور استفاده از بادهای مناسب معماران گذشته از بادگیر استفاده می‌کردند تا بدین شیوه جریان هوای مطبوع را به داخل اتاق‌ها انتقال دهند و هوای گرم و آلوده به بیرون فرستاده شود. در واقع بادگیرها کار مکش را انجام می‌دهند.
- عایق کاری: در بناهای ایرانی با ساختن دیوارها به صورت دو جداره و افزایش ضخامت دیوارها به طور محسوسی نیاز به سرما و گرمایش کاهش یافته که خود کاهش مصرف منابع انرژی را به دنبال دارد.
- مصالح: در هر اقلیم مصالح از نظر در دسترس بودن و مقاومت حرارتی و رنگ انتخاب می‌شوند که در اقلیم این خانه خشت و گل استفاده شده که با داشتن رنگ روشن و ظرفیت حرارتی کم و مقاومت حرارتی بالا بیشترین تناسب را با اقلیم گرم و خشک این منطقه دارد.

۷- راهکارها

- ۱- گروهی از متخصصان معماری و شهرسازی به سازگار نمودن فرم فضاها و عملکرد آن‌ها و انطباق فعالیت‌های مردم با فضاهای شهری تأکید ورزیده‌اند.
- ۲- برخی دیگر، مدیران، سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان شهری را به راهکارهای اجرایی مانند انتقال امور فرهنگی از سالن‌های سرپوشیده به فضاهای باز شهری (فضاهای ایستا) دعوت نموده و معتقدند که در این صورت همه اقشار اجتماع قادر خواهند بود محصولات فرهنگی خود را در این فضاها و در تعامل با هم عرضه دارند.
- ۳- به اعتقاد دسته‌ای، توجه به آکس و محورهای اصلی شهری و نیز قطعی نمودن عناصر شاخص در شهرها نیز می‌تواند سبب توجه به ارزش‌های فرهنگی و ملی گردد. در این دیدگاه بر اینکه فضاهای فرهنگی و مذهبی شهرها به عنوان نقطه عطف آکس‌های اصلی در معرض دید ساکنانشان قرار گیرند تأکید گردیده است.
- ۴- بعضی، تقویت هویت بصری شهر را با افزودن تعداد نمادهای ویژه، که احساس مذهبی و ملی را در شهروندان افزایش دهد، خواستار گشته‌اند. از این منظر، در یک کشور اسلامی، روابط اجتماعی شهرنشینان بایستی بر پایه ارزش‌های دینی سامان یابد و چهره فیزیکی شهرها می‌تواند تقویت‌کننده‌ی هویت اسلامی آن‌ها باشد. در این میان، تعدادی از معماران و شهرسازان نیز ضرورت ارزیابی و ارزش‌گذاری مجدد ارزش‌ها را گوشزد نموده و معتقدند که چنانچه معماران از راه‌های رفته شده، سنت‌های تثبیت شده، و ارزش‌های نهفته در آن سنت تقلید کند، آزادی خود را در فهم و گزینش ارزش‌ها نفی نموده است.
- ۵- عده‌ای بر نوآوری و جهانی شدن تأکید ورزیده‌اند.
- ۶- گروهی نیز بر حفظ هویت ملی - مذهبی و رعایت اصول معماری ایرانی - اسلامی نظیر توجه به مؤنست انسان با محیط فیزیکی و طبیعت، مردمی بودن فضاها و ایجاد نشاط معنوی در حین عفت و سادگی پافشاری و پیشنهاد نموده‌اند که بدین منظور آن دسته از طرح‌های معماری و شهری که با رعایت اصول ذکر

شده و نیز با توجه به حفظ ارزش های فرهنگی تهیه می شوند مورد تشویق دولت قرار گیرند.

بررسی نمادها، نشانه ها و هویت اسلامی در
معماری و شهرسازی ایران
حسین زه تابچی، محمد جواد قربانی فرد،
محمد علی نوائی

صص ۳۹-۴۷

۸- نتیجه گیری

ما در این مقاله به این نتیجه رسیدیم که اگرچه شهرهایی که در آن ها حرمت، میثاق های اجتماعی، قانونی، امنیت، رفاه، صلح و سعادت، رشد و شکوفایی، صنایع و پاکیزگی و..... رعایت شده است. و به عبارت دیگر، در حالی که تغییر در فرهنگ و با الگوی رفتاری یک ملت به طور مستقیم یا در کوتاه مدت میسر نیست، می توان با استفاده از نشان های اسلامی، روحیه ی آنها را آرام و فعالیت های نامناسب را تحدید نمود.

برای فهم علم نشانه های در شهر، درک قواعد بازی نشانه ها الزامی است. شهر ساختاری است که دلالت کننده ها را به کار می گیرد و از این توجه خاص به چگونگی کاربرد دلالت کننده هاست، که علم نشانه شناسی شهر را ریزی می کند. زمانی که از شهر صحبت می شود، آن را و رای دیدن، سکونت و گشت و گذار درک می کنیم.

۹- منابع و مآخذ

- ۱- سجودی، فرزانه، (۱۳۸۳)، «نشانه شناسی کاربردی»، تهران نشر قصه.
 - ۲- مامفورد، لوییز، (۱۳۸۵)، «فرهنگ شهرها»، ترجمه عارف اقوامی مقدم، تهران، وزارت مسکن و شهرسازی، مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری.
 - ۳- تقی زاده، محمد امین زاده، بهناز، «فضاهای کیفی، معماری و شهر»، فصلنامه فرهنگ، ش ۴ ص ۱۵۴.
 - ۴- صابری فر، رستم، (۱۳۸۰)، «نقش نمادها، الگوها و ساختار فیزیکی شهر در تعالی فرهنگی»، فصلنامه شهر، سال دوم، شماره ۶ و ۷: ص ۱۶۳
 - ۵- فلاملکی- منصور، (۱۳۷۴)، «فرهنگ و معماری»، نامه فرهنگی دانشگاه صنعتی شریف، چاپ چهارم، ص ۵
 - ۶- بیانیه پایانی گرد همایی، (۱۳۷۵)، «فرهنگ عمومی، معماری و شهرسازی»، شماره ۸ و ۹، ص ۸۸.
 - ۷- صالحی، اسماعیل، (۱۳۷۶)، «اهمیت فضاهای شهری راهبری کنش های فرهنگی و مشارکت مردمی»، ص ۱۹۳
 - ۸- کلاتری، ایچ، (۱۳۸۲)، «ادبیات معماری، ضعیف است.»
 - ۹- تولایی، نوین، (۱۳۷۱)، «فضاهای شهری و ارتباطات اجتماعی و فرهنگی، دانشگاه هنرهای زیبا»
 - ۱۰- دهخدا، علی اکبر، (۱۳۷۷)، «فرهنگ لغت»، جلد ۲۸
 - ۱۱- امامی، سید جواد، (۱۳۷۵)، «معماری فرهنگ و معماری»، فصلنامه فرهنگ عمومی، ص ۱۴۶-۱۴۲
 - ۱۲- شوای، فرانسوا، شهرسازی، (۱۳۷۵)، «تخیلات و واقعیات»، ترجمه دکتر محسن حبیبی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ص ۷۴
 - ۱۳- مزینی، منوچهر، (۱۳۸۱)، «فرهنگ و زیبایی شناسی شهری»، شماره ۸ و ۹: ص ۸
- 14- chan dler, Daniel. (2007) semiot les: TheBasics, London. Rout Ledge.
- 15- Deely, john. (2003) The Impacton philospfy of semiotics, south Bend, st. Augustine press.